

МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ТА ПРИВАТНЕ ПРАВО

Матросова І.Ю.

студентка,

Інститут післядипломної освіти

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ КОРПОРАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЇХ ПРИСУТНОСТІ

На сьогодні однією з найважливіших тенденцій світової економіки є посилення інтеграційних процесів та глобалізації національних економік. Дана інтенсивність великою мірою пов'язана з діяльністю транснаціональних корпорацій (ТНК). ТНК безпосередньо або опосередковано впливають на соціально-економічні та політичні процеси у світі. Як і будь-яка інша держава світу, Україна не стала виключенням і вітчизняна економіка зазнала впливу зовнішнього середовища, в тому числі й з іноземних ТНК. Із отриманням Україною незалежності ТНК почали з'являтися у національній економіці через великий потенційний ринок для товарів та послуг, а також джерело дешевої робочої сили та природних ресурсів. Специфіку впливу ТНК на економічну систему України та аналіз існуючої ситуації досліджували такі вчені: А. Семенов, В. Крижанівська, О. Жук, О. Беззубченко, С. Якубовський, О. Козак та ін. Діяльності ТНК присвячено численні звіти ООН, СОТ, МВФ, конференції ООН з торгівлі та розвитку. Саме зараз доцільним є відстеження ситуації щодо визначення стану і тенденцій впливу ТНК на економіку України, оскільки незважаючи на велику кількість наукових публікацій, темі впливу ТНК на розвиток України приділено недостатньо уваги.

Істотну роль в розвитку інтеграційних процесів та глобалізації світової економіки відіграють ТНК. Вихід великих корпорацій за межі національних економік та створення розгалуженої системи дочірніх підприємств в інших країнах дозволяє їм досягти максимальної мобільності, ефективності та захищеності від ризиків своїх фінансових ресурсів. За рахунок можливості внутрішньо-корпоративного, горизонтального перерозподілу фінансових потоків між своїми підприємствами, корпорації мають можливість швидкого реагування на зміну економічної та політичної кон'юнктури ринку та використовувати переваги тих чи інших національних економічних систем, які склалися у відповідний період, для досягнення максимальної ефективності своєї

діяльності. Це може виражатися у концентрації своїх ресурсів у країнах з дешевою кваліфікованою силою та доступною сировиною, в країнах, у яких надаються великі преференції в оподаткуванні діяльності ТНК [1].

ТНК – це універсальний інститут, результат еволюції фірми в умовах глобалізації, яка володіє широкою розгалуженою мережею філіалів в інших країнах з метою використання порівняльних переваг країн свого перебування, маючи високий ступінь впливу на процеси як економічного, так і політичного розвитку [2, с. 470].

Транснаціональні корпорації ведуть свою господарську діяльність по всьому світу. І Україна не є винятком, тобто проникнення найбільшого транснаціонального капіталу в український економічний простір здійснилось. В Україні з'явився новий потужний ряд господарюючих суб'єктів, доходи й економічна влада кожного з яких інколи набагато більша, ніж у всіх українських компаній разом взятих. Іноземні ТНК знайомі з потенціалом і особливостями українського ринку капіталу, товарів та послуг. Відома їм і специфіка українського бізнесу. Наприклад «Royal Dutch Shell», «Siemens» та деякі інші з'явилися ще до 1917 року. Почали співпрацю на нашій території ще в радянські часи (1920-1930-ті роки) такі компанії, як «Ford Motors», «General Electric», ряд інших німецьких, британських і шведських компаній [3, с. 42-43].

В умовах сьогодення в Україні діє ряд потужних ТНК, а їх діяльність значним чином впливає на економіку країни. Впродовж років незалежності взаємовідносин між країною та міжнародними компаніями еволюціонували, набували нових форм в залежності від міжнародної кон'юнктури та досягнень науково-технічного прогресу. Відповідно до існуючих обставин зовнішнього середовища змінювалось українське законодавство, яке регулювало діяльність іноземних компаній на території країни. На даний момент часу взаємовідносини між ТНК та Україною регулюються Законом України «Про промислово-фінансові групи в Україні», Законом України «Про господарські товариства», Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Законом України «Про інвестиційну діяльність», Законом України «Про іноземні інвестиції» [4].

На кінець 2014 р. в Україні діють понад 30 світових ТНК. Серед яких можна виділити «Alcatel», «British American Tobacco», «British Petroleum», «Coca-Cola», «Danone», «Hewlett-Packard», «Huawei», «Kraft Foods» (Mondelez International), «McDonalds Corporation», «Metro Cash&Carry», «Nestlé», «PepsiCo», «Procter&Gamble», «Samsung», «Shell», «SUN Inbev», «Toyota», «Unilever» та ін. Проте на основну увагу заслуговують ТНК, які займаються виробництвом продукції на території України і як, наслідок, розвивають промисловий потенціал країни та створюють нові робочі місця. Значного розповсюдження в українській економіці набули потужні виробничі FMCG-компанії, які виробляють

товари повсякденного попиту (напої, снеки, побутову хімію, косметичні вироби та ін.). Міжнародні компанії зазначеної спеціалізації позитивно вплинули на ринок товарів харчування та громадського споживання, оскільки значно розширили товарний асортимент [2].

Аналіз діяльності ТНК в Україні насамперед можна визначити через обсяги, динаміку, галузеву та регіональну структура іноземного інвестування, так званих прямих іноземних інвестицій (ПІІ), що значно впливають на темпи структурної перебудови національної економіки.

Згідно зі звітом «Інвестиції у світі-2014», який було оприлюднено на Конференції ООН із торгівлі та розвитку (ЮНКТАД), обсяг прямих іноземних інвестицій у всьому світі зріс 2013 р. до 1 трлн 450 млрд дол. США, що на 9% більше, ніж у 2012 р., і прогнозувалось подальше його зростання на майбутні три роки. У свою чергу статистичні спостереження за динамікою припливу іноземних інвестицій в економіку України, на жаль, не дають підстав для оптимізму. Динаміка обсягів залучених іноземних інвестицій не має чіткої тенденції, найбільший пік активності іноземних інвесторів спостерігався у 1996 та 2006 рр. (за даними Держкомстату України – темпи приросту 85,5 та 86,7% відповідно). За останні два роки відбувся рекордний спад іноземної інвестиційної активності, найнижчі показники темпів приросту іноземних інвестицій за 2013 р. – 9,9% та 2014 р. – 5,2%.

За даними доповіді ООН «Інвестиції у світі-2014», у 2013 р. через високі політичні ризики в Україні обсяг прямих іноземних інвестицій скоротився удвічі – до 3 млрд 800 млн дол. Однією з причин стало виведення інвесторами низки активів, особливо з банківського сектора. Статистичний аналіз галузевої структури прямих іноземних інвестицій за 2012 р. свідчить про збереження високої зацікавленості іноземних інвесторів до видів економічної діяльності з високою капіталізацією прибутків, таких як переробна промисловість – 25,9%, торгівля – 11, фінансова діяльність – 29,6, операції з нерухомим майном – 16,6% (за даними Держкомстату України). На жаль, поза увагою іноземних інвесторів лишаються наукомісткі галузі, частка прямих іноземних інвестицій в них склала лише 1%. За регіональними уподобаннями іноземних інвесторів незмінно лишаються пріоритетними промислово розвинуті регіони та м. Київ [7].

Як вже зазначалося вище, лівова частина прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в країні здійснюються ТНК, які є потужними гравцями на фінансовому ринку України, тому не слід недооцінювати вплив ТНК на розвиток галузевої та регіональної структури економіки України. І хоча з присутністю ТНК пов'язують ступінь інтегрованості країни в структуру світового господарства, а дехто з дослідників розглядає їх як панацею виходу економіки України з кризи, не треба забувати, що головною метою ТНК є отримання максимальних прибутків та зміцнення

своїх конкурентних переваг. Експансія ТНК в країну-реципієнта несе як позитивні, так і негативні наслідки [1].

Аналізуючи вплив ТНК на економіку України, до позитивних чинників можна віднести наступні:

1. Покращення виробничої бази України, на ряду із чим на території країни з'являються нові товари та послуг, будівництво нових підприємств, модернізації або розширення існуючих, створюються нові робочі місця.

2. Впровадження досягнень науково-технічного прогресу в країні – маркетингових та технологічних інновацій. Це у свою чергу призводить до переймання іноземного досвіду вітчизняними виробниками, появи ринкової конкуренції, як наслідок її – підвищення якості продукції, покращення технологій її виробництва, подекуди, навіть до покращення умови праці робітників та екологічної ситуації в країні.

3. Сприяння реструктуризації економіки. Діяльність ТНК знаходиться у тісному взаємозв'язку з кон'юктурою світової економіки, яка визначає попит і пропозицію на товари та послуги. Функціонування міжнародних компаній на території України призводить до зміни у структурі видів економічної діяльності. В першу чергу значного розвитку набули сектори економіки, які пов'язані з харчовою та тютюновою промисловістю, торгівлею, фінансами, енергетикою та телекомунікаціями, тобто з галузями зі швидким оборотом капіталу й забезпеченими ринками збуту [8].

4. Збільшення обсягу інвестиційних ресурсів, що призводить до збільшення податкових надходжень до бюджету України.

У той же час присутність іноземних ТНК на ринку країни створює ряд достатньо негативних наслідків:

1. Експансія іноземними компаніями найбільш перспективних секторів економіки – використання України як сировинної бази.

2. Нанесення шкоди навколишньому середовищу розташуванням шкідливого виробництва.

3. Недооплатою податків до бюджету України через здійснення «невидимого» тиску на органи влади для здобуття кращих умов функціонування або за допомогою використання механізму трансферного ціноутворення.

4. Спроможність ТНК впливати на ціноутворення в країні, що призводить до поглинання або банкрутства вітчизняних виробників, та робить залежною українську економіку від діяльності міжнародних компаній [8].

Підбиваючи підсумки аналізу перебування ТНК в економіці України, необхідно зауважити, що ТНК відіграють дуже важливу роль в економічному розвитку України. Багатомільйонні інвестиції тому яскраве підтвердження, галузевий розвиток (харчової, тютюнової,

енергетичної промисловості) відбувається рішучими кроками. Проте разом із цим внаслідок діяльності ТНК українська економіка зазнає негативного впливу від їх функціонування (експансія міжнародних компаній на українському ринку, забруднене навколишнє середовище, ухиляння від сплати податків тощо). Одним із шляхів вирішення цієї проблеми може бути створення власних ТНК, які б займалися видобутком та переробкою сировини, виготовлення з неї продукції та її продажем, слід розробити гнучкі, адаптовані до поточної ситуації механізми регулювання їх діяльності. З метою збереження національних інтересів від діяльності іноземних ТНК з одночасним нарощуванням обсягів іноземного інвестування, які є вкрай необхідними для розвитку економіки України, існує також потреба у реалізації дієвих заходів щодо покращення інвестиційного клімату та розвитку вітчизняної економіки з наданням пріоритетів стратегічно важливим для країни галузям.

Список використаних джерел:

1. Іванова М.О. // 2014 89 ISSN 2074-5362 Європейський вектор економічного розвитку. 2014. № 2 (17).
2. Якубовський С.О. Транснаціональні корпорації: особливості інвестиційної діяльності: навчальний посібник для студ. вузів / С.О. Якубовський, Ю.Г. Козак, О.В. Савчук [та ін.]; за ред.: С.О. Якубовський. – Київ: Центр навчальної літ., 2006. – 486 с.
3. Ліневич Ю.В. Роль ТНК у формуванні й розвитку динамічних порівняльних переваг приймаючої країни / Ю.В. Ліневич // Економіка та держава. – 2009. – № 12.
4. Офіційний сайт Верховної Ради України – <http://portal.rada.gov.ua>
5. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України – www.kmu.gov.ua
6. Беззубченко О.А. Оцінка діяльності іноземних ТНК в Україні [Електронний ресурс] / О.А. Беззубченко // Вісник Маріупольського державного університету. Сер.: Економіка. – 2011. – Вип. 1. – С. 50–56. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vmdu_ek_2011_1_10.pdf
7. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Македон В.В. Формат взаємодії транснаціональних корпорацій та реального сектора національної економіки України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2012_1_1/25.pdf